

SPINDET

SPROGPSYKOLOGISK INFORMATION OG DEBAT
FEBRUAR 2026

VANER

SPINDET

SPROGPSYKOLOGISK INFORMATION OG DEBAT
Februar 2026

KONTAKT:

Spindet.ku@gmail.com

INDHOLD

01 Leder

18 SPROGKRYDS

02 HVORFOR (FANDEN) BANDER VI?
- BANDEN SOM SPROGLIG VANE

20 ER FEMINISME DET NYE ICK?

05 GÆT EN TEORETIKER

24 TIDLIGERE STUDERENDE PÅ
SPROGPSYKOLOGI
- HVAD LAVER DE I DAG?

06 HVAD ER DIN UNDSKYLDNING?

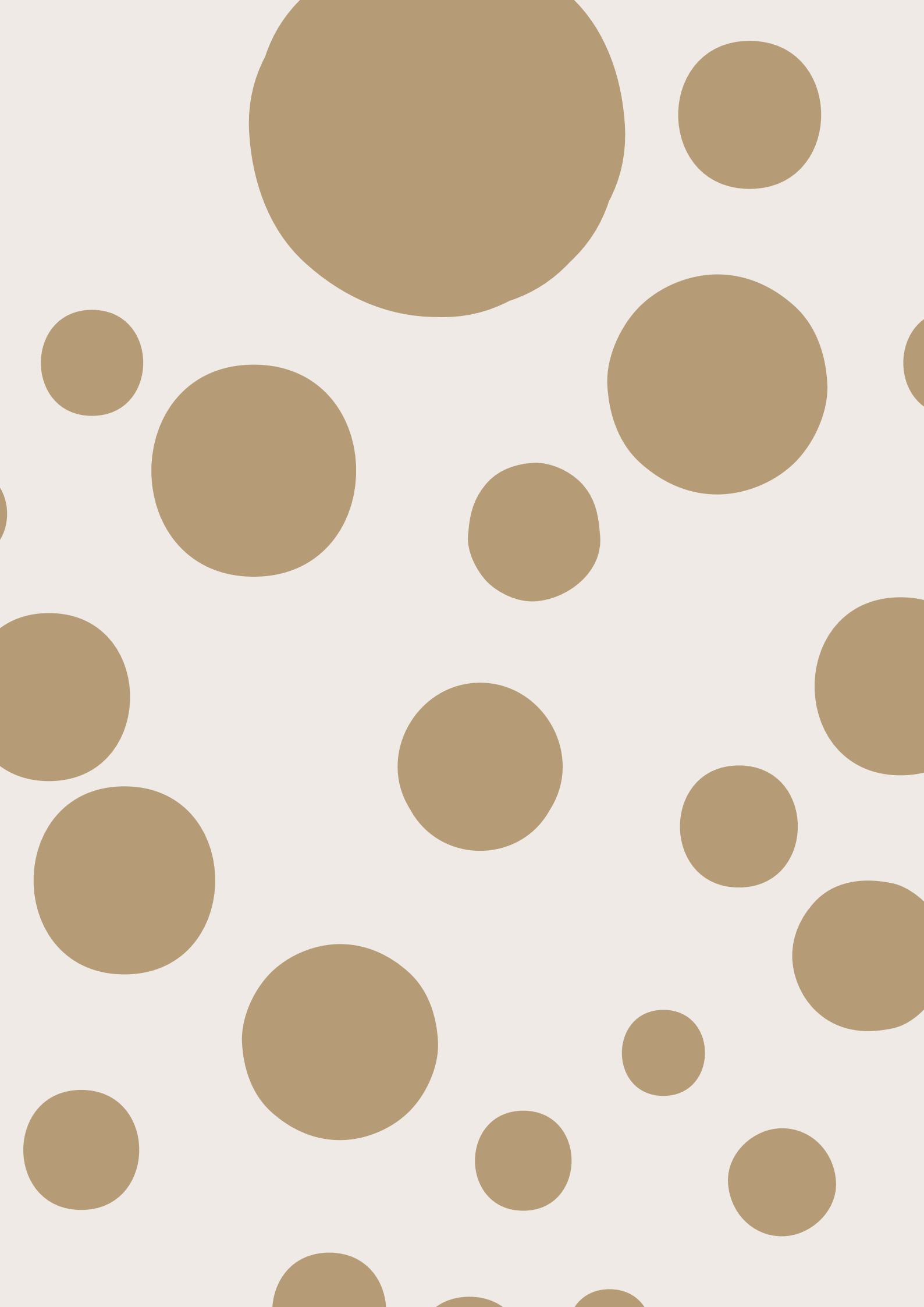
26 MEDIEVANER & SOCIOLINGVISTISK
FORANDRING

10 DE FIRE KORTE
- STOF TIL EFTERTANKE

32 VIL DU VÆRE MED I SPINDET?

12 INSPIRATION TIL KLIMALØSNINGER &
BÆREDYGTIGE VANER Gennem
SAMTALEDELTAGELSE

LEDER

Kære læser af Spindet

Hvad gjorde du som det første i morges?

Rakte du ud efter din telefon? Snoozede du alarmen én gang for meget? Eller satte du kaffen over på ren automatik?

Vaner er overalt. De former vores hverdag og vores handlinger, uden vi selv lægger mærke til det. Nogle vaner føles trygge og nødvendige, mens andre kan være irriterende og svære at slippe.

I denne udgave af Spindet har vi valgt vaner som tema, fordi begrebet kan forstås på så mange måder. For nogle kan det vække tanker om gentagelser og rutiner og for andre om moral, modstand og forandring. Det er helt op til dig, hvad du tager med ind i læsningen, når vi siger vaner.

Artiklerne i denne udgivelse handler om forskellige perspektiver på det vanedannende menneske. De omhandler blandt andet de mønstre, vi falder tilbage i, det sprog, vi bruger, og de forklaringer, vi giver os selv og hinanden. Temaet spænder bredt, men fælles for bidragene er en nysgerrighed på det, vi ofte tager for givet.

Vi håber, du vil læse med et åbent sind, og måske kan du endda genkende dig selv i noget af det undervejs. Måske bliver du bekræftet i en vane, eller måske du bliver udfordret på en, du aldrig har stillet spørgsmålstejn ved?

Rigtig god læselyst!

Kærligst,
Spindet

HVORFOR (FANDEN) BANDER VI?

som sproglig vane

Af Anna Julie Rask

Bandeord. Hvad er de egentlig, og hvad bruger vi dem til? Man kan finde dem fantastiske eller helt forbudte. De kan ses som sprogligt krydderi eller som konflikt-optrappende. Nogle bruger dem med fuldt overlæg og for andre giver de anledning til flovhed i en diskussion, der pludselig blev lidt for ophedet. Man kan finde det useriøst at bande, og andre er først *rigtig* seriøse, når de netop gør brug af de 'forbudte' glosor. Så hvad betyder de her ord, som mange har for vane at bruge dagligt? Ja, og hvem er det egentlig, som benytter sig af dem?

Lad os dog først få defineret, hvad bandeord er. Dansk Sprognævn beskriver i deres tidsskrift fra maj 2022 hvordan bandeord kan deles op i tre kategorier: ”1) religion, fx *for fanden* og *satans*, 2) sygdom, fx *kraft-edeme* (der er en afkorting af 'må kræften æde mig'), og 3) kroppens nedre funktioner, dvs. seksualitet og afføring/urin, fx *fuck* og *pis*.” (Jensen & Rathje 2022: 2). Ja, en definition, som måske lige tager toppen af den *coolness*, som man kan synes bandeord har til sig. De fremhæver dog, at det selvfølgelig er sjældent, at bandeord bliver ment i deres bogstavelige forstand. Man mener altså ikke afføring når man råber *lort!*, men det er i stedet et udtryk for

'ærgrelse eller vrede' (Jensen & Rathje 2022: 3). Det virker måske også genkendeligt, at bandeords-musklen især bliver triggeret i situationer, hvor 'almindelige' ord bare ikke slår til. Tidligere forskning peger nemlig på, at bandeord ofte bliver brugt af taleren til at udtrykke følelser, som vedkommende ikke kan eller vil artikulere på anden vis (Fägarsten 2012: 10). Men det er i virkeligheden svært at snævre vores brug af bandeord ind – da vi gør det ofte, i alle mulige situationer og med alle mulige følelsesmæssige udgangspunkter. Flere forskere har dog alligevel forsøgt at definere, hvornår vi bander mest (og med størst styrke). En undersøgelse af professor i kommunikation Constance Staley (1978) viste, at forsøgspersonerne i undersøgelsen brugte de mest voldsomme bandeord, når de reagerede på noget i en situation, hvor de var alene, eller når de var sammen med en nær ven af samme køn. Bandeord i den mere mildere ende blev brugt i situationer, som involverede positive følelser (Staley 1978 citeret i Fägarsten 2012: 11). Seniorforsker i Dansk Sprognævn, Marianne Rathje, har foretaget nogle af de mest omfangsrige undersøgelser af brugen af bandeord herhjemme. I sin ph.d.-afhandling

fra 2010 kom hun frem til, at unge og ældre benytter lige mange bande-ord, og at engelske bandeord var en væsentlig del af unges banden (Andersen & Rathje 2021). Rathje foretog i samarbejde med Gran ligeledes en stor undersøgelse af generationers banden i 2011, og det samme spørgeskema som de udarbejdede i forbindelse med *den* undersøgelse, blev *igen* benyttet i en opfølgende undersøgelse ti år senere, i 2021. Her kunne det konkluderes, at der er sket en større 'polarisering i generationernes holdning til bandeord' (Jensen & Rathje 2022: 5). Egentlig var der på nogle punkter enighed mellem generationerne – den yngre aldersgruppe (13-14 år) og den ældre (+65) syntest begge, at *fuck* var det mest kraftige bandeord, og *for pokker* var det mest milde. Men de var ikke enige i, *hvor* kraftige de mest 'hidsige' bandeord var. De yngre syntest ikke, at *fuck* var helt så voldsomt at sige, som den ældre generation syntest. Dog var begge generationer blevet mindre skræmte af *sgu* og *pis* i 2021, end de var i 2011, og de blev ikke længere kategoriseret som bandeord af nogen af generationerne (Jensen & Rathje 2022). Et smukt møde mellem to generationer.

Om brugen af bandeord er godt eller skidt, kan selvfølgelig vurderes ud fra individuel holdning og smag - men faktisk også ud fra forskning. Bandeord kan forstyrre vores

kognitive bearbejdning og dermed komme i vejen for vores tankegang - det lyder umiddelbart negativt, men det er samtidig dét som gør, at bandeord har vist sig at medvirke til smertelindring eller øget fysisk styrke i visse situationer (Loveday et al. 2022). Der er også forskning der peger på, at bandeord kan styrke vores følelse af identitet, skabe sociale bånd, udvise dominans, skabe tillid og meget andet (Loveday et al. 2022). Hvorvidt bandeord har en positiv eller negativ indflydelse på sproget og på os som mennesker, er altså ikke så sort/hvidt.

Summa summarum må være, at vi er mange som krydrer vores sprog med gloser, som oprindeligt er blevet brugt i religiøs sammenhæng eller om kroppens nedre funktioner, men som nu er blevet til de velkendte bandeord som vi benytter i dag. Unge som gamle, frustrerede som glade, alene eller sammen med andre. En vane som mange af os har, og som altså ikke kun gælder de unge, hvis det var dét, man gik og troede før. Tendensen er kun blevet stærkere, og også den ældre generation har taget denne sproglige vane til sig i højere grad end for 10 år siden. I nogles ører kan de lyde unødvendige, men de kan rent faktisk have en funktion. Det er (fandme) derfor, at denne sproglige vane har bidt sig fast i vores hverdagssprog.

Referencer

Andersen, M.H. & Rathje, M. (2021) ‘Så kommer der kraftedeme to altså, what the fuck: Bandeord i *Ex on the Beach*’, *Danske Talesprog*, 21, s. 199–233.

Fägersten, K.B. (2012) *Who’s Swearing Now? The Social Aspects of Conversational Swearing*. Cambridge Scholars Publishing.

Jensen, J.N. & Rathje, M. (2022) ‘Generationernes holdninger til bandeord – 10 år senere’, i *Nyt fra Sprognævnet: Maj 2022*, s. 2–10. Dansk Sprognævn.

Loveday, C., Stapleton, K., Beers Fägersten, K. & Stephens, R. (2022) *Sådan påvirker bandeord vores sind, krop og forhold*. Videnskab.dk.

GÆT EN TEORETIKER

**Hvor hurtigt kan du gætte den kendte teoretiker?
Ledetrådene bliver gradvist lettere – kan du finde frem til
den rette person, før det sidste hint?**

1. Han er en mand
2. Han blev født den 17 november 1896.
3. Han døde d. 11 juni 1939
4. Dødsårsag var tuberkulose
5. Han kom oprindeligt fra Belarus
6. Han tog sin uddannelse på Moskvas statsuniversitet
7. Han var oprindeligt uddannet jurist og litteraturkritiker,
før han blev psykolog.
8. Han interesserede sig for sammenhængen mellem
individets udvikling og samfundets kultur.
9. Han udgav bogen *tænkning og sprog* kort inden hans død
10. Han har haft stor indflydelse på udviklingspsykologi og
pædagogik
11. Han mente at det var sociale relationer og sproget, der
formede individets måde at lære og tænke på
12. Han er mest kendt for sine teorier om børns læring og
udvikling
13. Hans menst kendte begreb kaldes *den nærmeste
udviklingszone*
14. Hans fornavn er Lev

Find svaret på bagsiden af bladet!

HVAD ER DIN UNDSKYLDNING?

Af Katrine Lundberg

Kender du det? Det er koldt og gråt hjemme i Danmark. Du booker derfor en ferie. Du vælger måske CO2-kompensation, men tanken om dårlig samvittighed lurder alligevel. Vi har alle en vane med at retfærdiggøre vores handlinger, især når klimansvaret føles tungt. Vi ved jo alle sammen godt, at vi bør flyve mindre. Men hvordan retfærdiggør vi overfor os selv, at vi ikke lever op til det ansvar?

Denne artikel undersøger, hvordan religionsmetaforer fungerer på tværs af forskellige forsinkelsesdiskurser (undskyldninger for ikke at handle). Analysen bygger på kommentarer fra en Reddit-tråd om flyrejser og klimaskam, hvor metaforer både udskammer og fralægger ansvar. Formålet er ikke at generalisere, men at vise, hvordan sproglige vaner former den måde, vi taler om klima på, og hvilke konsekvenser det kan have for (manglende) klimahandling.

Metaforer som sproglige vaner

Vores sprog er fyldt med metaforer, som hjælper os med at forstå ét fænomen ved hjælp af et andet (Atanasova 2019: 2). Metaforer indebærer, at vi bruger et velkendt fænomen (kildedomæne) til at begribe

et mere abstrakt fænomen (måldomæne). Et eksempel er, når bæredygtighed beskrives som en rejse, hvor det konkrete kildeomæne "rejse" gør det abstrakte måldomæne "bæredygtighed" lettere at forstå. Metaforer fungerer dermed som et redskab til at forklare komplekse fænomener gennem noget hverdagskendt (Ibid.: 2).

Når man bruger metaforer, fremhæves bestemte aspekter af et problem, mens andre træder i baggrunden. Metaforer har derfor også stor betydning for, hvordan vi forstår og taler om klima og bæredygtighed. Ifølge Markowitz og Guckian er klimaforandringer svære at kommunikere, fordi de ofte opleves som diffuse og fjerne (2018: 38). Her kan metaforer hjælpe ved at konkretisere klimakrisen og skabe billeder, der gør problemstillingen mere nærværende (Atanasova 2019: 2).

Metaforer bruges derfor hyppigt i klimakommunikation og kan både understøtte og modarbejde klimahandling (Atanasova & Koteyko 2017: 467). Særligt religiøse metaforer anvendes ofte til at gøre grin med klimaforkæmpere og fremstille klimahandling som moraliserende eller overdrevet (Atanasova & Koteyko 2015: 445).

Forsinkelsesdiskurser

Diskurser handler om, hvordan mennesker sprogligt konstruerer forståelser af den verden, vi lever i. Lamb et. al. benytter begrebet *forsinkelsesdiskurser* til at beskrive, hvordan mennesker sprogligt legitimerer utilstrækkelig handling på klimaforandringerne (Lamb et. al 2020: 1-2). De beskriver 12 forskellige forsinkelsesdiskurser, og i denne artikel fokuserer jeg på tre af dem: *whataboutism*, *appeal to well-being* og *individualism*. Man kunne sagtens inkludere flere af Lamb et. al.'s forsinkelsesdiskurser, men omfanget af denne artikel tillader det ikke.

1) *Whataboutism* lægger ansvaret på andre. Med andre ord, er der tale om det klassiske "hvad med de andre" – argument.

2) *Appeal to well-being* fremhæver, at omstillingen ikke må true vores levestandard – vi skal stadig leve godt.

3) I *individualism* reduceres problematikken om klimaforandringerne til at spørgsmål om individets handlinger.

Selvom forsinkelsesdiskurserne ofte bygger på legitime argumenter og bekymringer, bliver de ofte undskyldninger for slet ikke at handle (Lamb et. al 2020: 5).

Analyse

Eksempel 1

Religiøse metaforer spiller en central rolle i klimadebatten, da de ofte kobler klimahandling til moral, skyld og selvopofrelse:

"Men disse mennesker får det til at lyde som om man skal ofre sig selv for at gøre verden bedre. Som om at jeg burde købe bæredygtigt og økologisk selvom det til tider rammer en pris der er 3-4 gange dyrere end det "normale" produkt"

Her bruges metaforen "ofre sig selv", som trækker på et religiøst kildedomæne og aktiviteter forestillinger om selvopofrelse kendt fra kristendommen. Kildedomænet *religion* bruges her til at forstå måldomænet *bæredygtige forbrugsvalg*, hvor handling bliver en moralsk forpligtelse frem for blot et forbrugsvalg. På den måde er metaforen medvirkende til at bæredygtige valg forbindes med moralsk overlegenhed og arrogance.

Samtidig afspejler citatet forsinkelsesdiskursen *individualism*, da klimaproblemet reduceres til den enkeltes forbrug, mens politisk og industrielt ansvar udelades. Klimahandling fremstilles som et spørgsmål om at købe de rigtige produkter. Derudover aktiveres *appeal to well-being*, idet bæredygtige valg beskrives som dyrere og dermed som en trussel mod komfort og

levestandard. Når klimahandling opleves som et personligt afsavn, fremstår det legitimt ikke at handle. Med andre ord: Ansvar ligge hos den enkelte, men det er okay ikke at leve op til dette ansvar, hvis det går ud over ens levestandarder.

Eksempel 2

"Derudover kan der naturligvis være en følelse af hykleri, når man ser kendte mennesker prædike klimavenlighed, mens de lever luksuriøst og bruger ressourcer i overflod. Det er lidt typisk at se influencere i et opslag på Instagram sige "Tænker du, ligesom jeg, meget på klimaet?""

I citatet beskrives en oplevelse af hykleri, når kendte mennesker "prædiker klimavenlighed", samtidig med at de lever luksuriøst og har et stort forbrug. Ordet *prædike* trækker på et religiøst kildeområde og fremstiller klimakommunikation som moralsk belærende. Kendte og influencere positioneres dermed som moralske autoriteter eller missionærer, hvilket kan skabe afstand til deres budskab og få klimahandling til at fremstå overdrevet eller påtvunget.

Brugeren beskriver, at influencere kan fremstå hykleriske, når de taler for klimahandling, men samtidig har et stort overforbrug. Med andre ord, kunne vedkommende lige så godt have skrevet: "Men hvad med

de andre?". Altså er citatet et udtryk for *whataboutism*. Derudover afspejler citatet *individualism*, idet klimakrisen reduceres til spørgsmål om enkeltpersoners adfærd. Det antydes, at klimakampen bæres af individet, og at den fejler, hvis individer ikke handler "godt nok".

Metaforen og forsinkelsesdiskurserne forstærker hinanden: Ved at fremstille klimakommunikation som prædikende og hyklerisk legitimeres det, at man selv kan distancere sig fra klimaansvaret. På den måde bliver manglende klimahandling både forståelig og socialt acceptabel.

Eksempel 3

"Dem der påstår verden går under er sjovt nok dem med private fly og huse ved stranden. Når de ikke får ret i deres dommedags cirkus er det bare noget nyt de finder på at prædike"

I citatet bruges religiøse metaforer som *dommedag* og *prædike*. *Dommedag* trækker på religion og forbindes med apokalyptiske konsekvenser, straf og moralsk alvor, mens *prædike* fremhæver klima fortalere som moraliserende og dogmatiske. Sammen får metaforerne klima fortalere til at fremstå overdrevne og moralsk belærende, hvilket gør klimabudskabet tvivlsomt eller overdrevet. En cirkus-metafor understøtter dette ved at latterliggøre dem, der "påstår, at

verden går under”, og gør klima fortalere useriøse og overdrevne. Metaforerne får dermed måldomænet *klimakrise* til at fremstå som en opdigtet eller overdreven trussel (Atanasova & Koteyko 2015: 445).

Brugeren peger på klima fortaleres dobbeltmoral og hykleri for at legitimere, at man selv ikke behøver tage klimabudskabet alvorligt – et eksempel på *whataboutism*. Spørgsmålet bliver: Hvorfor skulle man selv handle, hvis klima fortalere ikke gør det? Samtidig sættes deres troværdighed under tvivl, da klima forandringer fremstilles som en påstand frem for en reel krise.

Afrunding

Denne artikel viser, hvordan religionsmetaforer som *offer*, *prædike* og *dommedag* kobler klimahandling til moral, skyld og

selvopofrelse. I samspil med forsinkelsesdiskurser som *whataboutism*, *appeal to well-being* og *individualism* flyttes ansvaret fra strukturelle løsninger til individet og opleves ofte tungt eller urimeligt. Reddit-kommentarer viser, hvordan klimahandling fremstilles som moraliserende, hyklerisk eller overdrevet. Når klima fortalere beskrives som prædikende eller dommedagsprofeter, skabes der afstand til budskabet, og det bliver lettere at retfærdiggøre manglende handling.

Denne artikel viser, hvordan sproget former vores forståelse af klimahandling. Det rejser spørgsmålet: Hvordan taler du selv om klima – og hvilke forklaringer dukker op, når handling føles svær?

Referencer

- Lamb**, William F. et. al. (2020). *Discourses of climate delay*. Cambridge University Press
- Atanasova**, Dimitrinka (2022). *”Journet towards a green lifestyle”: Metaphors in green living blogs*. Presses universitaires de la Méditerranée
- Atanasova**, Dimitrinka & Koteyko, Neyla (2017). *Metaphors in Guardian Online and Mail Online Opinion-page Content on Climate Change: War, Religion, and Politics*. Environmental Communication
- Markowitz**, Erza M. & **Guckian**, Meghan L. (2018). *Climate change communication: Challenges, insights, and opportunities*. Psychology and Climate Change

DE FIRE KORTE

Stof til eftertanke

En stille mus' vaner

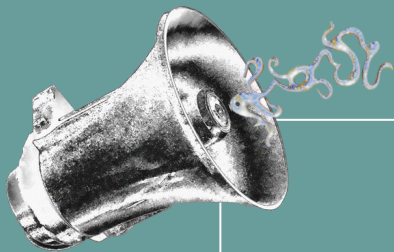
Du har fået dit første voksenjob. Alle kender hinanden, du kender ingen. Du er yngre end gennemsnittet, og dem, der er tættest på dig aldersmæssigt, er et lidt andet sted i livet. Folk snakker om indkøring i vuggestue, køkkenrenovationer og kø på motorvejen. Dit ellers så snakkesalige jeg mangler ord. Din hjerne arbejder på højtryk for at finde på den perfekte ting at sige. Du kan gå to veje. Forblive stille og bare observere de andre snakke, eller du kan sige noget om vejret. Du ender med mulighed et og siger intet. Sådan ender det tit for dig, og det bekymrer dig. For det er ikke en repræsentation af, hvem du er, men du kan simpelthen ikke finde ud af at komme ud af din stille-mus-rolle i den nye setting. Du kæmper en indre kamp med dig selv, som du altid ender med at tabe. Dine snakke-vaner er i forandring, og du er bange for, at du er ved at etablere nye vaner på arbejdet, som du ikke har lyst til at have. Hvis først du er den stille mus, kan det være svært at slippe fri fra dens greb. For hvad vil de andre ikke tænke? Første gang du åbner munden, vil de alle kigge med forundring på dig og udbryde: "hun taler!". Det kan du ikke risikere, og langsomt får de nye vaner etableret sig i dig.

Vanedannende vendinger

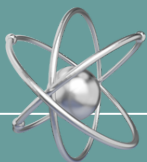
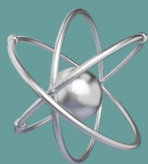
Nogle gange virker det som om, at de fleste af os har en indbygget sproglig autopilot. Vi siger ting, fordi det er en vane at sige dem – hverdagsfraser, som vi måske ikke engang når at tænke over, hvad betyder. De glider bare ud af munden, fordi situationen kalder på dem: "Det lyder godt!" "Sådan er det jo!" "Det må du nok sige!". Nogle af disse vendinger fungerer som fyldefraser – små sproglige stykker, der fylder pauserne ud, mens vi tænker, eller holder samtalen i gang, så stilheden ikke bliver for tydelig. Andre er høflighedsfraser, der bekræfter vores sociale roller og relationer: de viser samarbejdsvilje, venlighed eller respekt, uden nødvendigvis at udtrykke et reelt indhold. De reducerer tankevirksomheden i hverdagens interaktioner – vi behøver ikke overveje hvert ords betydning, fordi konteksten allerede "fortæller" os, hvad der forventes. Samtidig skaber de sproglige vaner en følelse af tryghed og forudsigelighed: vi genkender hinanden i de samme mønstre. Netop derfor kan de også virke tomme. Når vi siger "Det går fint!" uden at tænke over, hvordan det faktisk går, bliver sproget en refleks snarere end en refleksion. Måske er det værd at spørge sig selv, hvor ofte vi taler for at udtrykke noget – og hvornår noget bare er blevet en vane at sige.

Et problem på uni

Vi hører det gang på gang: de studerende møder ikke op til undervisningen. Du er måske selv - eller har været - en af dem der vælger at blive væk, måske er du en af dem der troligt sidder der hver mandag morgen, eller måske har du hørt dine venner snakke om det. Pointen er, at der for tiden er fokus på de manglende elever, og underviserne leder efter svar. Er folk dovne, ligeglade, stressede? Handler det måske om måden vi snakker om undervisningen på, studerende til studerende? Folk siger: "jeg kunne lige så godt være blevet hjemme" eller "jeg kunne slet ikke høre efter" efter undervisningen, og næste gang bliver de væk. Der er mange gode undskyldninger for at blive væk, og mange der giver en ret. Når først man er blevet væk én gang, kan man ligeså godt tage næste gang, fordi man fortæller sig selv, at der ikke skete noget. Man fortæller sig selv, at man stadig kan læse teksterne og skrive sin eksamen. De andre fortæller dig, at du ikke missede noget vigtigt; det hele stod alligevel i teksterne. Du konferer med din studievenner i pausen efter en kedelig forelæsning, og I siger ting som: "jeg skal ikke bruge det til min eksamen" og "jeg vil hellere bruge tiden på at skrive opgave", og I beslutter alle at gå hjem før tid. I tror ikke at I går glip af noget vigtigt, men I har jo heller været der. Burde vi tænke over vores snak? Er det vores skyld, eller gør vi bare som alle andre ville gøre?

Af Kristine Andersen Ebbe &
Anna Julie Rask

Tryk tavshed

Kan tavshed være en sproglig vane? I Danmark synes det næsten mere naturligt ikke at tale med hinanden i offentligheden. I toget, i elevatoren eller i supermarkedet udspiller der sig en slags stille koreografi, hvor blikkene rettes væk, og tavsheden bliver en fælles og uskreven norm. Fraværet af ord kan føles helt naturligt, hvis ikke vi kender hinanden. Denne - måske særligt danske - vane kan dog opleves forskelligt. For nogle giver tavsheden tryk og rum til at være i fred, mens den for andre skaber akavethed og en snert af ensomhed. Sammenlignet med kulturer som den amerikanske eller sydeuropæiske, hvor small-talk fungerer som et socialt smøremiddel, fremstår danskernes ikke-tale som en særskilt form for høflighed - måske endda som et udtryk for respekt for andres privathed. Men hvad mister vi, når vi undlader de små sproglige gestusser? En sætning som "Nå, det regner da vist igen!" kan virke meningsløs, men rummer samtidig et forsøg på at skabe forbindelse og en følelse af, at vi er i verden sammen. Måske er tavshed ikke blot fravær af tale, men altså en slags sproglig vane i sig selv. Hvornår talte du sidst med en fremmed, uden at det behøvedes?

INSPIRATION TIL KLIMALØSNINGER & BÆREDYGTIGE VANER GENNEM SAMTALEDELTAGELSE

Af Søren Beck Nielsen & Emilia Kjærulff

Denne artikel følger op på et tidligere indlæg i Spindet hvor vi diskuterede hvordan sociale hensyn kan udfordre betingelserne for at tale om klimaforandring med venner, familie eller bekendte, men hvor vi også argumenterede for vigtigheden af at føre netop sådanne samtaler (Kjærulff & Beck Nielsen 2023).

I dette indlæg præsenterer vi empiriske iagttagelser som illustrerer én måde hvorpå sådanne samtaler kan være gavnlige. Det handler om et bestemt samtalemønster: nemlig at *tale om problemer* forbundet med klimakrisen gør det relevant at *tale om mulige løsninger*. Dette mønster ansporer deltagere til at fokusere på handling snarere end fortrængning, afmagt, prioritering af andre problemstillinger, psykologisk distance og alle de andre faktorer som ambitioner om øget klimahandling er oppe imod.

Samtalemønstre

Før 1960'erne antog sprogforskere og andre at hvor (nationale) sprog udviser klare strukturer og regelmæssigheder, så består sprogbrug af en masse uorden og tilfældigheder. Heldigvis kom samfundsvidenskaberne os til undsætning i den forbindelse, hvor især sociologer gjorde opmærksom på at det ikke forholder sig sådan.

Harvey Sacks (1935-1975), der opfandt konversationsanalysen, argumenterede fx for et *order-at-all-points* syn på samtaleorganisering (Sacks 1984). Et perspektiv der konkret indebærer at man som analytiker principielt bør anskue alt hvad der sker i en samtale som potentielt udtryk for orientering mod orden, dvs. hvad folk siger, hvornår, på hvilken måde, i hvilken rækkefølge, sammenfaldende med hvilke kropslige handlinger etc. Vi følger i denne lille undersøgelse opfordringen i ønsket om at finde mønstre i samtaler om klimaforandring.

Klimasamtaler

Der forskes i disse år meget i klimaforandringskommunikation. Et stykke hen ad vejen er klimakrisen nemlig også en kommunikativ krise. For selvom viden om menneskeskabte klimaforandringer efterhånden har været mainstream viden i flere årtier, går omstillingen alt for langsomt, både på et politisk og erhvervmæssigt samt individuelt og forbrugsbaseret plan. Spørgsmålet er hvorfor effekten af klimakommunikation udebliver, i hvert fald i den nødvendige grad. Er kommunikationen simpelthen ikke god nok (jf. Markowitz & Guckian 2018)? Er der for meget misinfor-

mation (Beck Nielsen 2025)? For effektive 'forsinkelsesdiskurser' (Lamb et al. 2020)? Eller savnes personlig relevansgørelse (Moser 2023)?

Der er mange bud på forklaringer som nok alle er en del af svaret. Det opløftende ved dette er at der dermed også må være tilsvarende mange mulige løsninger derude at udforske. I det følgende vil vi præsentere et bud på hvorfor en ellers relativt uudforsket sfære af klimaforandringskommunikation – nemlig private klimasamtaler - kan være et relevant fokusområde for sådanne bestræbelser.

Selvom interessen for klimaforandringskommunikation som forskningsområde altså har været støt stigende de seneste år, forskes der stort set ikke i klimakommunikation ud fra et samtalemæssigt perspektiv. Derfor satte vi os for at indhente samtaledata der kunne give indsigt i netop den type klimaforandringskommunikation der finder sted i form af mere uformelle og venskabelige samtaler om klima i praksis. Konkret bestod dataindsamlingen i at videooptage fire grupper af yngre mennesker der mødtes og talte om klimaforandringer. For at sikre at de havde noget at tale om, gav vi dem på forhånd nogle spørgsmål som de var velkomne til enten at forholde sig til under samtalerne, eller lade være. Samtalerne udviklede sig temmelig frit. Og dette er netop vores pointe, for hermed manifesterede et

mønster sig: når en deltager (eller flere) adresserer en af de mange problemstillinger der knytter sig til klimakrisen, reagerer en anden deltager (eller flere) ofte ved at foreslå en mulig løsning

Fra problemer til løsninger

Mønsteret kan iagttages i følgende uddrag. Bo har forudgående talt i længere tid om firmaet Nestlés skrupelløse historik ud i at udvikle forbrugerisme i det Globale Syd omkring produkter som fx modernælkserstatning. Da han er ved at blive afbrudt, bevarer han turen ved at hæve stemmen, og afslutter med at forklare hvorfor han delte historien om Nestlé:

(1). Bo; Da = Dagmar; As = Asger; El = Elvira

01 Bo: (...) og det er jo også med
02 kli:ma kan det jo så også
03 have (.) det var=det var
04 mere for at eksemplificere at
05 nogen- at firmaer kan- i nogen
06 tilfælde kan
07 store firmaer sætte profit .h
08 langt over miljø (.) eller
09 andre ting ikke,
10 Da: [Mm:
11 As: [Mm:
12 El: Og det er jo derfor man skal
13 have noget *(.) offentligt
14 regulativ på det,
15 *Pegefinger højre til venstre

Bemærk hvordan Bo afslutter sin taleturné med den efterstillede negation 'ikke' der gør turen til et udsagn som søger bekræftelse. Bekræftelse kommer der da også fra Dagmar og Asger - faktisk i munden på hinanden. Den lader til at kommunikere noget i stil med "ja, vi forstår godt *hvorfor* du fortalte historien". Elvira gør til gengæld noget andet end at bekræfte. Hun bruger meget eksplicit Bos forklaring som udgangspunkt for en konklusion om at store virksomheders ageren kalder på offentlig regulering som eneste farbare vej til omstilling af industrien og erhvervssektoren. Elviras løsningsforslag opererer på et storpolitisk plan. Hun griber fat i "sætte profit over miljø"-problemstillingen i Bos forklaring, og benytter dette som anledning til at udtrykke sin stillingtagen til et uafsluttet spørgsmål der har skilt vandene i årtier: skal grøn omstilling realiseres gennem frie markeds kræfter eller gennem begrænsning af frie markeds kræfter?

forlængelse heraf beskriver han dog hvordan han på andre parametre har sværere ved at gøre det grønne valg til en vane:

01. As: (...) ø::hm (1.5) og (.6)
02. ellers tænker jeg lidt på at
03. bruge *færre af sådanne
04. *As løfter kop
05. engangskopper .h og det er
06. Virkelig svært for på mit
07. arbejde er der sådan en
08. kaffemaskine [.h der står
09. El: [Mm.
10. As: engangskopperne ved siden af
11. og så skal man hente helt i
12. den *anden afdeling for at
13. he(h)nte en k[o(h)p
14. *As peger bagud med
15. tommelfinger
16. B0: [Kan du ikke
17. bare tage din egen kop med på
18. arbejde,
19. As: Jo men der er kopper på
20. arbe(h)jdet men jeg kan=nogle
21. gange kommer jeg til at bruge
22. de engangskopper alligevel
23. fordi jeg *[(.4) skal sådan
24. ned i den anden ende for
25. *As peger bagud
26. at hente en rigtig kop.
27. [A:::h
28. Bo: Ja [du er jo-
29. Da: [*How dare you,
30. *Da har 'stone face';

31. smiler derefter
 32. El: Har du=har I ikke sådan en
 33. forslags:boks eller sådan noget
 34. hvor du kan si:ge I skal rykke
 35. kopperne (.) det er mere øh
 36. klimaeffektivt,
 37. Da: HAH HAH [HAH
 38. El: [I sparrer penge og
 39. så lave et budget for dem.
 40. As: Jeg har da faktisk tænkt på
 41. det men så ikke gjort noget
 42. ved det. ((tre linjer
 43. udeladt))Og jeg har også en
 44. lille smule dårlig
 45. samvittighed hver gang jeg
 46. tager sådan en kop her fordi
 47. at .h det er lidt lige
 48. gyldigt ikke,
 49. El: Du skal have dig en tumbler
 50. jeg har nogle stykker
 51. og jeg elsker dem.

Asgers problemstilling – som han introducerer i linje 01-09 – modtager hele tre løsningsforslag. Vi har for nemhedens skyld fremhævet dem med grønt i udskriften. Disse løsningsforslag er alle formuleret lidt anderledes end Elviras storpolitiske løsningsforslag i eksempel (1). Hvor dette var designet som et *indlæg i en debat* med indlejret implicit argumentation, er disse løsninger designede som *rådgivning*, bl.a. med brug af negative interrogative formater som ”kan du ikke...” og ”har I ikke”. Dette er der gode interaktionelle grunde til. Formuleringen af Asgers problem-

atisering af arbejdspladsens indretning og sit eget dertilhørende forbrug af engangskopper minder nemlig en hel del om Gail Jeffersons analyserede ’troubles tellings’, dvs. beskrivelser af personlige udfordringer, som andre deltagere typisk gerne vil hjælpe med at løse (Jefferson 1987). Det skal også bemærkes at Asger selv antyder at problemstillingen og forseelsen med overforbrug af engangskopper måske ikke hører til blandt klimakrisens største syndere. Han udtaler således dele af turene med klare latterlyde. Dette lettere humoristiske element genkendes tilsyneladende af Dagmar, der gennem en venligt stemt Gretha Thunberg parodiering (se evt. Beck Nielsen 2003) spørger: *how dare you?* Bo og Elvira vælger dog begge at respondere alvorligt og - som sagt - rådgivende på Asgers problemstilling. Dette kan man sagtens argumentere for at der også er god grund til at gøre i et klimaperspektiv. Asger præsenterer selv umiddelbart efter udtaget en af disse grunde: papkopper indeholder typisk et tyndt lag plastik, for at skabe en vandtætte barriere. Derved er der hevet olie op af undergrunden for at fremstille kopperne, og der udledes drivhusgasser når kopperne brændes igen - hvilket selvfølgelig trods alt er at foretrække frem for at de som andre steder i verden efterlades i naturen og forårsager miljøproblemer. Ja, det er sikkert lidt killjoy-agtigt at læse om. Men pointen bekræfter det transformative i at samtaledeltagere som i dette

tilfælde understøtter hinanden i at finde løsninger på at reducere sådanne problemkilder.

Afrunding

Eksemplerne ovenfor demonstrerer hvordan det at tale om klimakrisen med venner, familie, kollegaer og familie kan være en rigtig god idé hvis man gerne vil være med til at styrke den grønne omstilling. Når man adresserer dens mange iboende problemstillinger, fx usikre udsigter og udfordringer forbundet med både kollektive og individuelle omstillingsprocesser, så kan det gøre det relevant for andre samtaledeltagere at foreslå løsninger på disse problemer, og så er *man* og *vi* måske allerede et lidt bedre sted. Man – forstået som individet

– har brug for at kunne se mulige løsninger for sig for ikke at andre ende i den rene *doomisme* som mange iagttagere aktuelt betragter som den største trussel mod klimahandling, for hvorfor skal vi dog handle mere hvis det hele er dødsdømt. Vi – forstået som samfundet – indgår i kollektive sammenhænge der måske kan være lidt svære altid at gennemskue. Et bud på hvorfor den grønne omstilling sker for langsomt ikke bare på verdensplan men også herhjemme i Danmark er dette: alle afventer at de andre tager de første store skridt. Klimasamtaler udgør et rum hvor deltagere i fællesskab kan nærme sig forståelse for hvorfor det er afgørende at finde og forpligte sig og hinanden på løsninger.

Referencer

Beck Nielsen, S. (2002). Hvem taler? Om verbal parodiering. *NyS* 31: 110-130.

Beck Nielsen, S. (2025). Contradicting potential climate misinformation during televised debates. *Pragmatics and Society*, 16(1), 25-45. <https://doi.org/10.1075/ps.23011.bec>

Jefferson, G. 1988. On the sequential organization of troubles-talk in ordinary conversation. *Social Problems* 35(5): 418-441

Kjærulff, E., & Beck Nielsen, S. (2023). Elefanten i samtalerummet. *Spindet*, 40-46.

Lamb, W.F. et al., (2020). Discourses of climate delay. *Global Sustainability*, 3 e17. DOI: <https://doi.org/10.1017/sus.2020.13>

Markowitz EM and **Guckian** M. (2018) Climate Change Communication: Challenges, Insights and Opportunities. I S. Clayton & C. Manning (eds), *Psychology and Climate Change: Human Perceptions, Impacts, and Responses* (s. 35-63). New York: Academic.

Moser, Susanne C. (2023) Speaking to the heart of the matter. The emergence of humanistic environmental communication. I A. Hansen & R.Cox (red.), *The Routledge handbook of environment and communication. Second edition* (s. 455-468). Routledge.

Sacks, H. (1984). Notes on methodology. I J. Heritage & J.M. Atkinson (eds), *Structures of social action. Studies in conversation analysis* (s. 2-17. Cambridge: Cambridge University Press.

Sprogkryds

Lodret

1. Den måde, vi placerer os selv og andre i samtale
2. Når vi skaber mening gennem fortælling
4. I Toulmins model binder hjemlen belæg og ...
5. Ord, der signalerer, hvor sikker man er på noget – fx "kan", "må", "skal"
6. Forskere som Sacks, Schegloff og Jefferson udviklede ...
7. Tillægsord
8. Synonym for "vane"
10. Den gren af lingvistik, der beskæftiger sig med betydning
14. Grices fire ... for samarbejde
17. En vane kan være svær at ...
19. Narrativer hjælper os med at skabe ...
21. Stedord
23. Canadisk sociolog, der beskrev "face", "frame" og "footing"
26. Det, man antyder, men ikke siger direkte

Vandret

3. Den måde, et emne bliver omtalt på i en kultur
9. Lakoff og Johnson hævdede, at vi tænker gennem ...
11. Social vane i akademisk kommunikation
12. Ifølge Austin og Searle gør vi ting med ord — vi udfører en ...
13. Biord
15. Navneord
16. Typisk studievane: at drikke meget ...
18. Wittgenstein beskrev sprog som en form for ...
20. Ubevidst gentaget adfærd
22. Samarbejdsprincipper i samtale blev beskrevet af ...
24. Udsagnsord
25. Når man gør et verbum til et substantiv

Spil online

<https://interacty.me/projects/44310e23cbb59b84>

ER FEMINISME DET NYE ICK?

Af Laura Dahl Jørgensen

Den nyeste sæson af *Bachelor* er netop rullet over skærmen, og de to hovedpersoner, Christian og Nicklas, har fået meget opmærksomhed i medierne. Noget af det har været positivt, andet knap så meget. De kom især i problemer, da de i et interview udtalte, at de syntes, det var et ick, hvis en kvinde var feminist. Dette skabte en øjeblikkelig debat, og kritikken var enorm. Det handlede ikke kun om udsagnet i sig selv, men om den måde, ordet feminist blev brugt som et negativt og nærmest frastødende label. Mændene forklarede senere, at de havde misforstået begrebet og undskyldte for deres udmelding. Men selv misforståelser kommer jo et sted fra. For hvorfor er feminist et ord, som så mange tager afstand fra? Og hvad siger det om den måde, vi taler om, og ikke taler om, feminisme? I dagligdags samtaler optræder feminisme ofte som et stigma, et ord der fremkalder en ubehagelig social betydning, som mange føler et behov for at distancere sig fra. I denne artikel diskuterer jeg, hvorfor så mange føler behov for at distancere sig fra det at være feminist, også selvom de går ind for alt det som feminismen står for.

Idet Christian og Nicklas kalder feminisme for et ick, afslører det noget interessant om ordet og dets betydning. For selvom feminisme egentlig blot betyder kampen for ligestilling, er

det ikke nødvendigvis sådan ordet bliver forstået i daglig tale. Feminisme fungerer snarere som et label der indeholder en hel række sociale betydninger, ofte betydninger som i virkeligheden har meget lidt med feminisme at gøre. Her kan man benytte Fichs (1980) pointe om at vi aldrig møder en ytring eller et ord neutralt. Med andre ord, forstår vi ikke ord ud fra en ordbogsdefinition, men ud fra vores forforståelse. Dvs. de kulturelle fortællinger og de sociale normer som vi har med os gennem livet. Dette kan overføres til snakken om feminisme, eftersom mange ikke forstår begrebet som kampen for ligestilling, men derimod alt det, de forventer, feminisme står for. Det vil også sige, at betydningen ikke nødvendigvis ligger i ordet i sig selv, men i den sociale kontekst. Derfor kan man antage, at Christian og Nicklas' misforståelse ikke bare er en tilfældig fejl, men en afspejling af en social opfattelse. Med andre ord, fortolkede de ordet på en måde, som allerede er genkendelig i deres kulturelle miljø.

Netop fordi ordet feminist bærer disse sociale betydninger, ønsker mange at undgå mærkatet feminisme. Remenyi (2016) har bl.a. lavet en undersøgelse som peger på at mange, gerne vil støtte feministiske mål, men ikke vil iden-

tificere sig som en feminist. Her ser man ofte vendinger som *'jeg er ikke feminist, men jeg synes da at mænd og kvinder skal behandles lige'*. Disse vendinger kan også ses som en sproglig account, da man forklarer eller nærmest forsvarer sig, inden man siger noget, som kan lyde truende for ens sociale status. Remenyi (2016) identificerede tre hovedårsager til, at personer ikke vil identificere sig som feminister. Den første og største årsag er en misforståelse om, hvad feminisme egentlig er. Hun beskriver, at mange tror, at feminisme kun handler om kvinder, og ikke om ligestilling, hvilket virker ekskluderende for det mandlige køn. Den anden årsag, er de negative stereotyper som følger med, når man står frem som feminist. Her er der en forestilling om at en feminist er "opinionated, entitled, loud, argumentative, defensive and confrontational" (Remenyi, 2016, s. 14). Labels som disse, får folk til at distancere sig fra begrebet. Dermed bliver det tydeligt, at det ikke nødvendigvis er de feministiske værdier, folk tager afstand fra, men snarere de sociale konsekvenser, som selve betegnelsen *feminist* er forbundet med. Den tredje og sidste årsag er, at folk oplever at ligestilling allerede er opnået, og det derfor ikke er relevant at beskæftige sig med feminisme længere. Samlet viser dette, hvordan begrebet 'feminist' fungerer som et socialt label, som man ofte undgår for at undvige stigmatisering eller misforståelser.

Det at Christian og Nicklas senere udtalte at de havde misforstået begrebet, ændrer ikke så meget på betydningen for denne artikel, da det at de har misforstået det, understøtter at der eksisterer en diskurs, hvor feminisme forbindes med noget negativt og konfliktoptrappende. Derfor bliver det også muligt for mændene at se feminisme som et ick, da der jo er noget ved det begreb, man helst ikke vil associeres med. De associationer kommer bl.a. fra stereotype fremstillinger i medierne, i kommentarfelterne på din instagram profil og i de videoer som kommer frem på TikTok. Det skaber den her sociale idé om, at feminisme er noget ekstremt.

Det efterlader måske et spørgsmål til os alle: Hvordan kan vi tale om feminisme på en måde, der afspejler dens egentlige betydning, i stedet for de sociale forestillinger, der har klistret sig til ordet? Det var måske meget sundt for de to Bachelor-mænd at blive oplyst om betydningen bag ordet, men jeg synes at problemet ligger så meget dybere end blot deres lidt kiksede udtalelse. For feminisme er ikke et ick, men et ønske om ligestilling. Men når vi ikke vil kendes ved ordet, er vi med at fastholde misforståelsen om, at feminisme er kontroversielt, selvom det jo grundlæggende handler om ligestilling. Og det er vel noget de fleste af os trods alt gerne vil stå på mål for, ikke?

Referencer

Ekstrabladet. (2025, 5. november). *Hvad er det største ick for Bachelor-fyrene?* [Instagram-post]. Instagram.

Fish, S. (1980). *Is there a text in this class?* Harvard University Press. ISBN 0-674-46726-4.

Remenyi, K. (2016). *"I'm not a feminist, but..." Why students support the cause but not the label.* E-International Relations.

TV2 ECHO. (2025, 7. november). *"Burde I ikke vide, hvad en feminist er?" Nu svarer Nicklas og Christian på kritik efter udtalelse om feminisme.* [Facebook-opslag]. Facebook.

TIDLIGERE STUDERENDE

REGITZE

Færdiguddannet: 2013

Arbejder i dag som Facility Supervisor – et job, der startede lidt tilfældigt, men hurtigt blev en passion. De håndterer budgetter, drift, projekter og kontrakter og har efterhånden helt styr på håndværker-lingoen.

Rgitze bruger især krise- og interpersonel kommunikation fra sprogpsykologi. Arbejdet kræver hurtige løsninger i pressede situationer og en evne til at tilpasse sproget til alle

PHILIP

Færdiguddannet: 2012

Arbejder som tolk og underviser.

Philip har især taget med sig, at forståelsen af, at kommunikation kommer før sprog, at kontekst er afgørende, og at begreber altid er til forhandling.

MAARJA

Færdiguddannet: 2004

Arbejder som ekstern konsulent for det estiske sprognavn (Eesti keele instituut), censor på CBS og skønlitterær oversætter. Er frivilligkoordinator i Københavns Kommune og kommunikationsansvarlig i flere foreninger.

Sprogpsykologiens sprogsyn har været centralt i Maajas forskning, artikler og bøger om sprogundervisning og sprogpolitik. Hun anbefaler studerende at kombinere sprogpsykologi med mere anvendelsesorienterede fag som kommunikation, pædagogik eller erhvervspsykologi.

LEA

Færdiguddannet: 2023

Er Team Manager og leder en tekstforfatterafdeling med omkring 25 medarbejdere.

Fælles forståelse er en underliggende del af hele mit arbejde, når det kommer til bl.a. oplæring, at motivere, at skabe tryghed og derved mere glæde og plads til, at mine medarbejdere kan dygtiggøre sig og forhåbentlig blive i deres job i længere tid. Målet er både grøn bundlinje og høj arbejdsglæde, og de to ting hænger tæt sammen.

SAMIRA

Færdiguddannet: 2020

Arbejder med HR og løn.

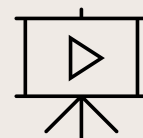
Samira bruger meget generel kommunikationsforståelse og forståelse for mennesker, sprog og psykologi, f.eks. ved at skrive tekster, stillingsopslag, mails, interne beskeder, og mere. Hun bruger det i al kommunikation og de relationer hun har, hvilket trækker på forståelse for kommunikation og sprog, mentalisering, relationskompetence, projektledelse, kommunikationsanalyse, metode, formidling, målgruppeanalyse og koordination og sikkert meget mere

SIGNE

Færdiguddannet: 2017

Arbejder som marketing manager i Bioneer, hvor de bidrager til forskning og udvikling af nye lægemiddelkandidater.

Signe bruger især sin evne til at sætte sig i andres sted, som er en kompetence, hun især udviklede gennem arbejdet med mentalisering på uddannelsen. Signe trækker også på en stærk sprogsans, analytisk tænkning og forståelsen af, at ord former virkeligheder, både i kommunikation og i udviklingen af strategier.

MEDIEVANER & SOCIOLINGVISTISK FORANDRING

Af Jacob Thøgersen

Caroline går i 1. g på et gymnasium på Sjælland. Når hun laver sin iskaffe hjemme i køkkenet, går der en lille indre monolog igennem hendes hoved på engelsk, ligesom når influencerne på YouTube viser deres hverdag: "Then I pour in the ice cubes, and then I take the coffee."

Viggo på 12 år sidder foran computeren og spiller Fortnite med sine venner. Mens han ivrigt trykker på mus og tastatur, siger han ind i headsettet: "Ja, jeg har splash medic, så hvis du ser en eller anden frugt-ting – jeg searcher lige. Lad mig lige searche. Der er folk, der fighter i Faulty, nej, lidt uden for Faulty. Jeg er stacked på alt ud over medic. Der er en key herinde."

Engelsk – en hverdagsvane

De to eksempler er taget fra bogen Engelsk i Danmark. What's the story (Lønsmann m.fl. 2024), som jeg var med til at skrive sidste år – og som du i øvrigt kan hente ganske gratis på forlagets hjemmeside. Eksemplerne viser to forskellige måder, som danskere bruger engelsk som en effekt af deres medievaner – fordi det er en del af deres hverdag at spille computerspil eller at blive underholdt og informeret af YouTube. De to eksempler viser, at engelsk er blevet et hverdagsprog i Danmark (Lønsmann m.fl. 2022). Engelsk er ikke et sprog, som man finder frem og støver af engang imellem, når man er på ferie, eller når man står ansigt til ansigt med en britisk turist. Engelsk er for langt de fleste danskere en del af hverdagen, på skrift og i tale, i fritiden, på arbejde og på studier. Spørg bare dig selv, hvor tit du hører, læser,

taler eller skriver engelsk. Hvis du fx siger, at du læser engelsk hver dag, så er du ligesom 93% af de unge under 25 år, som vi spurgte i en landsdækkende undersøgelse i 2022 (læs mere i bogens kapitel 3). Det her med at engelsk er blevet et hverdags- sprog, noget de fleste støder på i hverdagen, og som altid ligger beredt, er det vi beskriver som en 'sociolingvistisk forandring'. Danskeres og det danske samfunds forhold til engelsk er forandret fundamentalt siden 2. verdenskrig (det kan man læse mere om i bogens kapitel 2). I dag har vi nemlig adgang til digitale medier (pod- cast, YouTube, TikTok) og læsning (hjemmesi- der, blogs, e-bøger) digitalt, og det er ofte på engelsk. Opsamlende kan man altså forestille sig en si- tuation hvor 1) engelsk har fået en ny plads i

Danmark (en sociolingvistisk forandring), 2) denne nye plads hænger i høj grad sammen med adgang til engelsksprogede medier, og 3) udbredelsen af internettet fra sidst i 1990'erne (og senere sociale medier, smartphones osv.) har

Metode

For at undersøge om medievaner – særligt med hensyn til engelsksprogede medier – har ændret sig efter internettets udbredelse, gik vi tilbage til Bent Preislers bog *Danskerne og det engelske sprog* (Preisler 1999). Preisler fik ca. 850 repræsentativt udvalgte danskere til at svare på et spørgeskema om deres forhold til engelsk – bl.a. deres kontakt med engelsk fx gennem forskellige medier. I 2022 stillede vi igen ca. 850 repræsentativt

udvalgte danskere de samme spørgsmål om deres brug af engelsksprogede medier. Der blev spurgt til ni forskellige medietyper bl.a. 'engelske musikteksster', 'tv med og uden undertekster', 'computerprogrammer', 'reklameindslag', 'fagbøger' og 'skønlitteratur'. Eksemplet med Caroline ville vi regne som en form for 'tv uden undertekster', mens Viggos eksempel med computerspil som medie er et af dem, vi ikke rigtig fanger med dette spørgeskema. Hvis man vil vide mere om tankerne bag spørgsmålene, kan man læse Thøgersen & Preisler (2023), og hvis man vil vide mere om de andre medier, må man læse i bogen. For hver spørgsmål kunne man svare "Dag-ligt", "Flere gange om ugen", "Ca. en gang om

betydet, at denne sociolingvistiske forandring er gået rigtig stærkt over de sidste par årtier. Vi ville gerne vide, om der var hold i denne forrestilling, eller om det bare er fordi, vi er ved at blive gamle, at vi synes, at alting forandrer sig meget hurtigt.

ugen", "Mindst en gang om måneden", "Sjældnere (end en gang om måneden)" eller "Aldrig". (De to sidste blev slået sammen i beregningerne).

Deltagerne var omtrent 50-50 kvinder og mænd. Vi ved fra tidligere (fx Preisler 1999), at kontakt med engelsk gennem medier hænger sammen med alder – unge ser fx mere engelsksproget tv end ældre gør. Derimod er det ikke helt enkelt at svare på, om det hænger sammen med det man kunne kalde deres 'livsfase', eller om det hænger sammen med deres 'generation'. Livsfase handler om, om det er noget de holder op med når de bliver ældre, mens generation handler om noget de gør anderledes end deres forældre, men holder fast i hele deres liv. Når det kommer til medievaner, handler det altså om, om det er ens *alder* der styrer vanerne, sådan at man ændrer vaner efterhånden som man bliver ældre, eller om ens vaner omvendt er en afspejling af ens *generation* og det medielandskab, man er opvokset i, og de medievaner, man har med sig fra ung. Danmarks blev Radio (dengang 'Statsradiofonien') grundlagt i 1925. Det betyder, at generationen født før 1935 er opvokset, mens radio var et nyt

endnu ikke udbredt fænomen. Dansk tv kom til midt i 1950'erne. Det er altså efterkrigsgenerationerne, der var de første, der oplevede tv i deres ungdom (hvis de var så heldige at have råd til den dyre teknologi). Danmarks Radio havde monopol på landsdækkende tv indtil satellit-tv og siden TV2 kom sidst i 1980'erne. Generationen født omkring 1970 er altså den første, der oplevede et kommercielt mediemarked. Med

Analyse

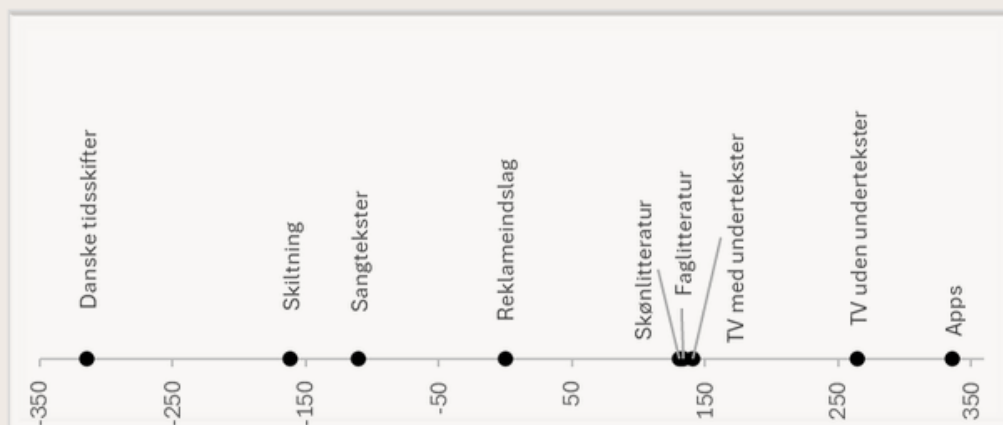
Der er to ting, jeg gerne vil undersøge med analysen: 1) om forbruget af engelsksprogede medier er steget fra 1990'erne til 2020'erne – og i det omfang forbruget er steget, om der så er forskel på de forskellige 'medier'; 2) hvordan ændringer hænger sammen med alder; er det ens generation (eller fødeår) som bestemmer ens medievaner, eller er det ens alder (eller livsfase)?

Ændrede medievaner?

For at svare på det første spørgsmål, har jeg sammenlignet svarene fra de to stikprøver (1990'erne og 2020'erne) uden at inddrage alder. De to stikprøver er sammenlignet med en ikke-parametrisk statistisk model, Mann-Whitney U.

generationerne født efter 1980, får vi de første generationer at 'digitalt indfødte', dvs. Unge, der er opvokset med internettet som en naturlig del af deres medieudbud. De allerseneste generationer, som er opvokset med/på sociale medier som en del af deres barndom, er endnu for unge til at optræde i meningsmålingen her.

En sådan sammenligning resulterer i en "gennemsnitlig rangordning" (mean rank) – dvs. 'hvilken af de to stikprøver svarer typisk højest?'. I figur 1 er de forskellige medietyper rangere- ret efter forskellen i gennemsnitlig rangord- ning. Hvis en medietype har en positiv score, betyder det at man oftere kommer i kontakt med engelsk i denne medietype i 2020'erne, end man gjorde i 1990'erne. Hvis en medie- type har en negativ score, betyder det at man oplever *mindre* kontakt med engelsk i denne medietype, end man gjorde i 1990'erne. Hvis kontakten med engelsk via forskellige medier er steget over de sidste ca. 25 år (sådan som vi tror), vil vi altså forvente mange *positive* scor- rer.

Figur 1: Medier med øget og mindsket engelskkontakt.

Af de ni medietyper, som vi spurgte til, er der fem, hvor man oplever øget kontakt, men også tre, hvor man oplever *mindre* kontakt med engelsk. Overordnet kan man altså sige, at kontakten viser en stigende tendens. Det virker dog også som om, der er en forskel på *måden*, man bruger engelsk i medietyperne med stigende og faldende engelskkontakt. Dem, hvor kontakten stiger (apps, tv uden undertekster, skøn- og faglitteratur), synes at være nogen, hvor man aktivt opsøger engelsk, og hvor forståelse af engelsk er *en nødvendighed*. Hvis man ser engelsksproget tv uden undertekster og ikke forstår engelsk, forstår man ikke meget... De medier, hvor engelskkontakten er faldet, er omvendt nogen, som ikke nødvendigvis kræver, at man forstår engelsk, og det er situationer, hvor man ikke aktivt *opsøger* engelsk, men hvor engelsk snarere trænger sig ind på en. Man ser fx et skilt eller en engelsksproget annonce i en dansk ugeavis. Mediebrugen af engelsk er altså overordnet steget, og den er især steget for den mere aktive

brug, mens den mere passive kontakt (tilsyneladende) er faldet. Man kan så spekulere over, om det skyldes, at der er færre skilte på engelsk i 2020'erne end der var i 1990'erne, eller om det snarere handler om, at man ikke (længere) bemærker de engelsksprogede skilte...

Generation eller livsfase

For at svare på om forandringerne skyldes tiden der er gået (perioden), generation (fødselsår) eller livsfase (alder) lavede jeg derefter en multipel lineær regressionsanalyse med respons ("Dagligt", "Flere gange om ugen" osv.) som afhængig variabel og Periode (1990'erne vs. 2020'erne), Generation og Livsfase som uafhængige variable. Pointen med en multipel regressionsanalyse er at forsøge at isolere effekten af flere forskellige variable, som alle sammen påvirker resultatet. Fx er ethvert svar jo både givet på et tidspunkt (1990'erne eller 2020'erne), og den, der har svaret, har både en

alder og et fødeår. Men hvilken af de tre faktorer spiller den største rolle? Det er det, man

prøver at svare på, når man bruger en multipel regressionsanalyse. I figur 2 er felter med grå markering de uafhængige variable, som var statistisk signifikante på 1 % eller mindre ($p < .01$).

	Danske tidsskrif- ter	Skilte	Sangtek- ster	Rekla- mer.	Skøn- litt.	Faglitt	Tv med tekster	Tv uden tekster	Apps
Periode									
Genera- tion									
Livsfase									

Figur 2. Signifikante effekter af periode, generation og livsfase. Medietyperne er rangeret efter hvor meget kontakten er steget; de grå felter viser signifikante effekter af tid ($p < .01$).

Figuren viser altså, at selv når man tager højde for respondenternes alder og generation, så har perioden stadig en signifikant effekt for fem af de ni medietyper. Det er med andre ord 'alle' i 2020'erne, som oplever mere kontakt til engelsk via apps og tv uden undertekster og skønlitteratur, og ikke kun de unge. Det er også 'alle' der mindre bemærker engelsk i tidsskrifter og sangtekster og på skilte. Livsfase betyder især noget for skønlitteratur og for tv uden undertekster. Det ser altså ud som om (noget af) den øgede engelskkontakt

gennem disse medier kan forklares med livsfase. Groft sagt er det til dels noget de unge lægger fra sig, når de bliver ældre.

Omvendt er det med faglitteratur, tv med undertekster og apps. Her skyldes stigningen

Medietyperne længst til højre er dem, hvor engelskkontakten er steget mest; dem til venstre er dem, hvor den er faldet mest – altså ligesom i figur 1.

(tilsyneladende) mere generationsforskelle. For disse medier er det altså et spørgsmål om, at hver generation bruger mere engelsk end deres forældre, og at de holder fast i deres brug efterhånden, som de bliver ældre. Hvis man skal spekulere om fremtiden, vil jeg tro, at Caroline fortsat vil have en engelsk 'influencerstemme' i hovedet, når hun bliver ældre, og at Viggo fortsat vil bruge et mix af danske og engelske ord, når han taler med sine venner i et computerspil. Som man også kan se, udelukker det ene ikke

nødvendigt det andet: Der kan godt være flere forskellige faktorer, der påvirker den øgede kontakt, fx både periode og generation.

Konklusion

Jeg spurgte, om danskeres medievaner har ændret sig 'i internettiden' altså over de sidste ca. 25 år, og hvordan de forandringer, der måske optræder, hænger sammen med aldersbetingede vaner – vaner, som man ændrer i løbet af sit liv, og vaner, som man holder fast gennem hele livet. Resultaterne viser, at vores vaner har ændret sig. Vi kommer generelt hyppigere i kontakt med engelsk via medier, og det er især de medier, som stiller høje krav til

engelskkompetence (fx tv uden undertekster), som er steget, mens det mere tilfældige møde med engelsk (fx på busreklamer) er blevet mindre synligt. Analysen viste også, at 'alle' i samfundet har ændret deres vaner inden for de fleste af de medier, vi undersøgte. Kun to forandringer kan bedst forklares med livsfase, altså som en vane man lægger fra sig, når man bliver ældre. Mere af forandringen kan forklares med, at yngre generationer har større kontakt med engelsk, end deres forældre havde, da de var på samme alder.

Hvis du vil læse mere om engelsk i Danmark, kan du hente vores bog her:

https://unipress.dk/media/20978/engelsk-i-danmark_open-access.pdf

eller høre de seks podcastafsnit, hvor vi præsenterer bogens resultater:

<https://unipress.dk/udgivelser/e/engelsk-i-danmark/>.

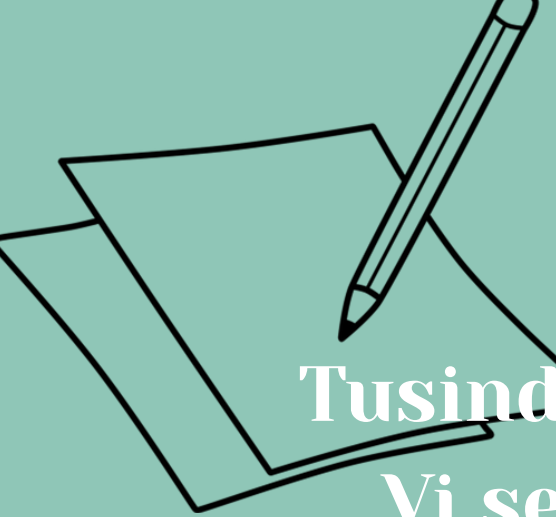
Referencer

Lønsmann, D., Mortensen, J., & Thøgersen, J. (2022). Er engelsk stadig et fremmedsprog i Danmark? Et spørgsmål om kollektiv sproglig identitet. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 61, 126–179. <https://doi.org/10.7146/nys.v1i61.132242>

Lønsmann, D., Kraft, K., Mortensen, J., & Thøgersen, J. (2024). *EngelskiDanmark: What's the story?* Aarhus Universitetsforlag. <https://doi.org/10.2307/jj.21900477>

Preisler, B. (1999). Danskerne og det engelske sprog. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Thøgersen, J., & Preisler, B. (2023). Danskerne og det engelske sprog – dengang og nu. *NyS, Nydanske Sprogstudier* 64, 8–50. <https://doi.org/10.7146/nys.v1i64.141688>

Tusind tak for at læse med!

Vi ses igen til efteråret

Hvis du mangler noget at læse i mellemtiden, kan du finde tidligere udgivelser af Spindet ved at kigge på KU's hjemmeside:

<https://nors.ku.dk/publikationer/studentertidsskrifter/spindet/>

Har du fået lyst til at være med?

Vil du udgive noget i Spindet?

Har du en god ide til en artikel, og har lyst til få det udgivet som del af Spindet?

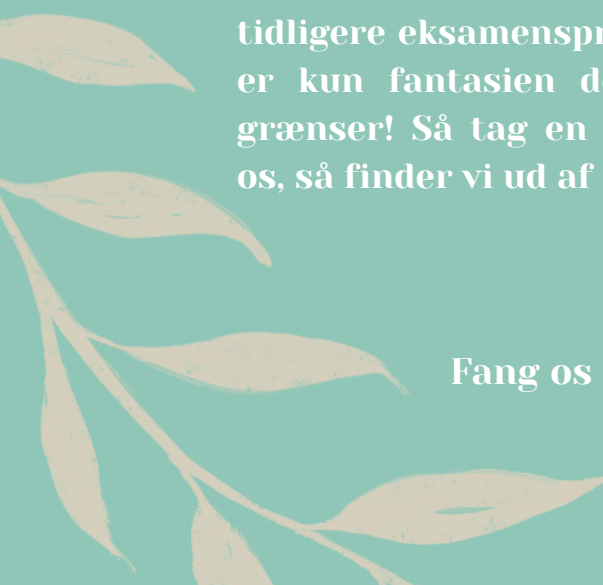
Så ræk ud til redaktionen og få din skrivetrang stillet hos Spindet.

Det kan være alt fra en artikel til en anmeldelse til et tidligere eksamensprojekt. Det er kun fantasien der sætter grænser! Så tag en snak med os, så finder vi ud af det.

Vil du være del af redaktionen?

Vi er altid interesseret i at få nye medlemmer til Spindet, som kan være med til at forme det sejeste tidsskrift. I Spindet er alle velkomne, om man så kun er interesseret i layout, korrektur eller blot finde de gode historier, har du en plads hos os.

Du får erfaring med det redaktionelle og med frivilligt arbejde, samtidig med at få nogle nye bekendtskaber som elsker at hygge sig med opgaverne

Fang os på mail: spindet.ku@gmail.com

Redaktionen

Anna Julie Rask
Katrine Lundberg
Kristine Andersen Ebbe
Laura Jørgensen

Layout

Anna Julie Rask
Katrine Lundberg
Kristine Andersen Ebbe
Laura Jørgensen

Øvrige bidrag

Søren Beck Nielsen
Emilia Kjærulff
Jacob Thøgersen

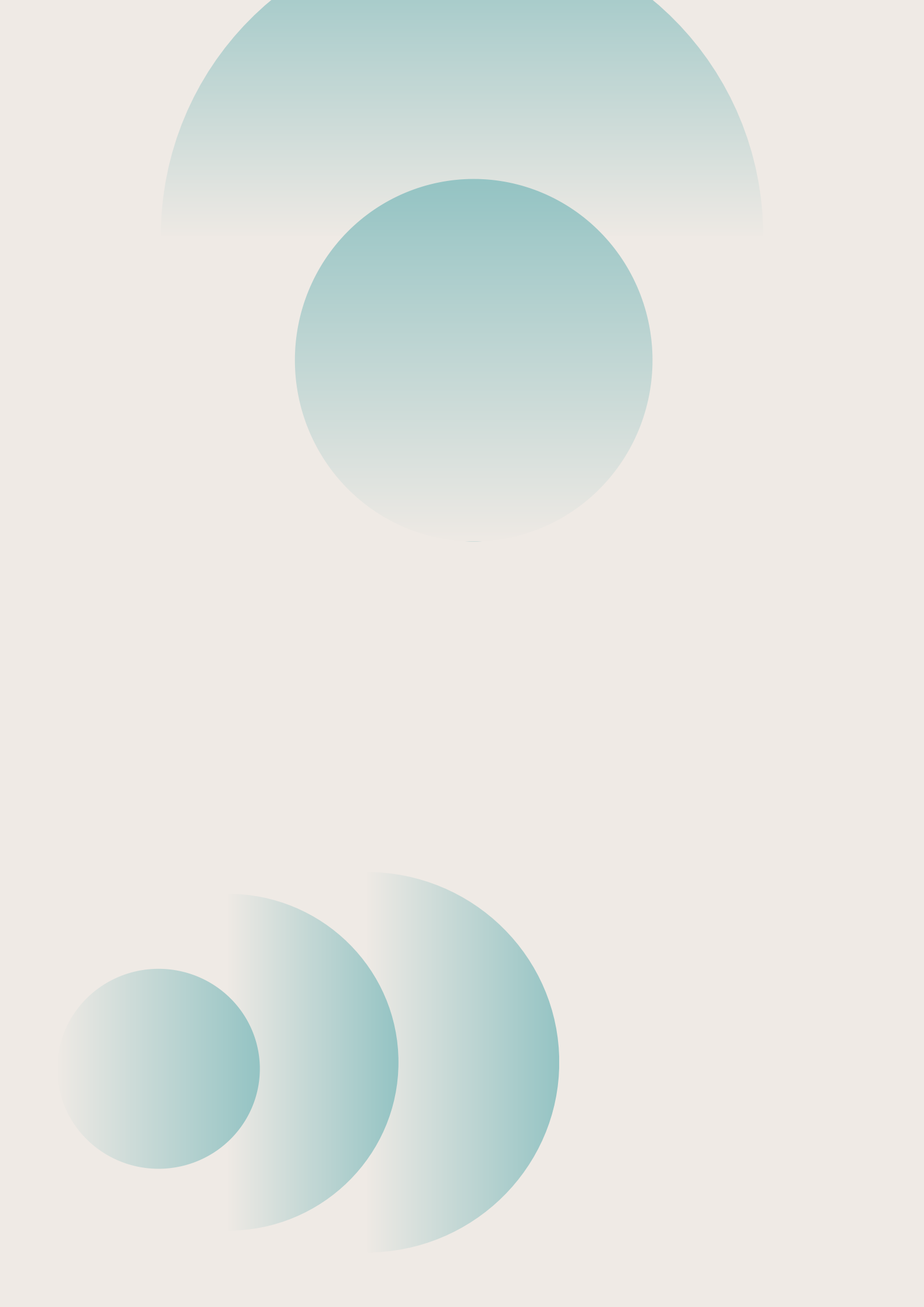
Tak til

Institut for Nordiske
Studier og
Sprogvidenskab ved
Københavns Universitet
for at støtte bladets
udgivelse økonomisk

På gensyn!

SVAR: Lev Vygotsky

